

Szabó Irma: Gondolatok és tények a közművelődés minőségfejlesztési programjának elfogadásáig vezető útról

Karácsony Sándor a szabadművelődési kor egyik feladatáról, az új magyar műveltség kialakításáról és a „másik ember megszületéséről” elmélkedve írta le a mottóként választott megállapítást. A közművelődés minőségfejlesztési rendszerének kialakításához vezető út is támadhatatlanul bizonyítja a gondolat igazát. *A közművelődési szakma egyik legnagyobb innovációja* ugyanis *nem 2011-ben* a „Minősített közművelődési intézmény Cím” pályázat első kiírásával *kezdődött*. Ha csak a fejlesztés közvetlen előzményéhez nyúlunk vissza, akkor is az új évezred legeslegelejeén találjuk magunkat. A társadalmi átalakulás és ezzel együtt a közművelődés előtt álló új szakmai kihívások és változó elvárások, igények megjelenésének kellős közepén! Mint a reformkor óta már sokszor, a *közművelődést a dinamikája és rugalmassága most is a megfelelés irányába*, az ahhoz szükséges tartalom, eszközök és módszerek kidolgozása és azok bevezetése felé *lendítette*.

Többedmagammal lehettem és voltam ennek az alkotó és értékteremtő munkafolyamatnak részese, melyet *túlzás nélkül* mondhatunk példának és *ismerhetünk el példaértékűnek*. A Budapesti Művelődési Központban (BMK) 2000 májusában marketingműhelyként indult és eredetileg a budapesti közművelődési intézmények fejlesztését célzó, de már akkor a közművelődés-kompatibilis minőségbiztosítási rendszer kialakítását is tervező kezdeményezés a közművelődési szakma bevonásával és a szakminisztérium támogatásával az *ország minden közművelődési intézményében alkalmazható minőségfejlesztési program* *teljesedett ki*. Olyan program, melyet jogszabály – a 10/2010. (III. 11.) OKM rendelet a „Minősített Közművelődési Intézmény Cím” és a „Közművelődési Minőség Díj” adományozásáról – szentesít.

„Huh, mennyi munka volt ebben!” – írta válaszában első mondataként az akkori történéseket bemutató fotókat kérő levelemre a BMK egykori, a fejlesztési folyamatban közreműködő, jelenleg Lancasterben élő munkatársa. Tény, hogy az ötletgazdáktól rengeteg energiát, kitartást és tudatos, jól végiggondolt, egymásra épülő és a különböző szereplők munkafázisainak megtervezését és szisztematikus végig vitelét kívánta ez az úttörő tevékenység. A mintaként való hivatkozás oka, és az a jóleső érzés, amellyel minden résztvevője szívesen gondol vissza a kezdetektől megtett lépésekre, az építkezés éveire, mégsem ezekben az erőfeszítésekben keresendő. Természetes lenne, de mégis ritkán vagyunk részesei az olyan sokszereplős, különböző érdekeket érintő és együttműködést kívánó folyamatnak, amikor minden gördülékenyen megy a maga útján. Amikor minden együtt áll. A közművelődés minőségügyi rendszerének kialakításában pedig éppen ebben volt részünk!

A kulturális (közművelődési) szektor minden szereplője ugyanis azt tette, ami a dolga.

A változtatásra leginkább fogékony szakemberek látták, ha intézményrendszerünk meg akarja őrizni környezetfüggő működését, részeként a szolgáltatásának színvonalát, személyes kapcsolatát a látogatókkal, a helyi kultúra elemeinek közvetítését, ahhoz a szervezeti működés szélesebb területére odafigyelő, önreflexív gondolkodásra, azaz önértékelésen alapuló fejlesztésre van szükség. *A kezdeményezők keresték és megtalálták a másik embert*, azokat a kollégákat, akik bekapcsolódtak a fejlesztés egyes elemeit kidolgozó munkacsoportba, miközben maguk is tanultak, valamint átadták és átvették a hazai és nemzetközi szinten meglévő jó gyakorlatokat. A közművelődési szakma egésze számára megfogalmazták ajánlásukat, és az eredménnyel felkeresték a szakminisztérium közművelődési főosztályát. A főosztály a kezdeményezés fontosságát felismerte, saját szempontjaival kiegészítette, majd megbízta a BMK vezetőit a program az ország minden közművelődési intézményében alkalmazható továbbfejlesztésével, kidolgozásával. Mivel a *kulturális igazgatás* egyik funkciója a fejlődés feltételeinek megteremtése, egy demokratikusan működő rendszerben nem is lehetett volna mást tenni, mint a közművelődési szakma új kezdeményezését felkarolni, miután felismerte benne az intézményrendszer stabilizálásának és fejlesztésének egyik időszerű lehetőségét. *Kiteljesedéséhez az igazgatás eszközeivel biztosított szabad utat*. Az eszköz ebben az esetben a finanszírozás és a jogalkotás volt, majd a minisztériumi fenntartású háttérintézményének, a Magyar Művelődési Intézetnek a megbízása a pályázat lebonyolításával. Még e kényszerűen leegyszerűsített dióhéjnyi összefoglalásból sem maradhat ki a siker egyik legtaplálóbb forrása: ebben a tíz évig tartó munkafolyamatban minden *tervszerűen egymásra építve és együttműködésben valósult meg a szakma szereplőinek legteljesebb nyilvánossága előtt, és annak bevonásával*. Az együttműködés – az említetteken túl – kiterjedt az országos szakmai szervezetekre, így a Kulturális Központok Országos Szövetségére, a Művelődési Intézmények, Megyei és Regionális Kulturális Szerveződések Országos Szövetségére, továbbá a Magyar Népművelők Egyesületére is. A terület szakemberei országszerte kisebb-nagyobb létszámú szakmai tanácskozáson ismerték és vitatták meg, javaslatokkal egészítették ki a közművelődés készülő minőségfejlesztési programját.

Nézzük és időrendben *idézzük fel a folyamat jelentősebb lépéseit!*

2000. június 7.: megalakult a marketing műhely a Budapesti Művelődési Központban.

2003 júliusa: a BMK igazgatója (Margittai Katalin) és helyettese (Brüll Edit) tájékoztatta az eredményekről a NKÖM Közművelődési Főosztályának vezetőjét (Óváry István) és a Közművelődés-fejlesztési Osztály osztályvezetőjét (Szabó Irma), bemutatták a fővárosban közművelődési tevékenységet folytató szervezetek számára az ajánlás jelleggel kidolgozott minőségirányítási rendszert.

2003. szeptember 9.: a Főosztály kezdeményezésére a BMK szakértői megbeszélést hívott össze azzal a céllal, hogy a közművelődés és a rokon szakmák hazai és külföldi minőségbiztosítási tapasztalatait áttekintsék, a magyar közművelődési intézmények minőségbiztosítási rendszerének lehetséges fejlesztési irányait kijelöljék, s felmérjék a bevonható szakemberek körét. Egyebek mellett megállapodtunk abban, hogy a közművelődés minőségirányítási rendszere ne szabványalapú rendszer legyen, hanem szabványosított önértékelésen alapuljon, szolgáljon az önfejlesztés alapjául.

2003. szeptember 23.: a BMK igazgatóhelyettese felajánlja közreműködésüket a közművelődés EU-normáknak megfelelő, a szakmai sajátosságokat figyelembe vevő minőségbiztosítási rendszerének fejlesztésében. A Főosztálynak címzett levél már tartalmazta a megoldandó feladatokat is.

2003. szeptember 29.: a szerződés előkészületeinek folytatásaként a BMK igazgatója elküldi a munkafolyamat ütemtervét.

2003 októbere: az NKÖM és a BMK között létrejött a szerződés 2003. 11.01. – 2005. 12.01. közötti feladatellátásra, melyben az intézmény vállalta a fejlesztő folyamat koordinálását, a minisztérium pedig hozzájárult a költségekhez.

A BMK és a Közművelődési Főosztály között a konzultáció folyamatos volt; a munkacsoportok megbeszélésein Óváry István és Szabó Irma vettek részt.

Ennek eredményeképpen:

- elkészült a közművelődési tevékenység- és szervezetrendszerének fogalomtára,
- javaslat készült a közművelődés minőségirányítási rendszerének fejlesztési programjához *(EFQM modell felhasználásával történő, önértékelésre épülő minőségfejlesztési folyamat beindításának terve; részeként javaslat a „Közművelődési Minőségi Díj”-ra és a „Minősített Intézmény Címre”),*
- tanulmányok készültek a hazai minőségbiztosítási rendszerekről, a közművelődés hazai minőségbiztosítási tapasztalatairól, a minőségbiztosítás nemzetközi gyakorlatáról,
- a munkacsoport tagjai országos és megyei továbbképzéseken, szakmai konferenciákon előadói feladatot vállaltak és tájékoztatást adtak a kutatás eredményeiről.

1. *Kategória- és fogalomrendszert kidolgozó munkacsoport.* Tagjai: Borbáth Erika (Magyar Művelődési Intézet), Nadrai Lászlóné (Zala Megyei Művelődési, Képzési Központ és Szakiskola), Pál Miklósné (Békés Megyei Művelődési Központ és Kézműves Szakiskola), Török József (Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központ), Brenner Zsuzsanna, Brüll Edit, Margittai Katalin, Vadócz Zsuzsa (BMK).

2. *A minőségfejlesztési folyamat kidolgozásán munkálkodó team.* Tagjai: Antal Gábor (Angyalföldi Gyermek- és Ifjúsági Ház), Balogh Anna (Magyar Gallup Intézet), Budainé Fehér Katalin (TEXIMEI Minőségügyi Rendszerfejlesztő Kft.), Brenner Zsuzsanna (BMK), Hortobágyiné Török Rita (Karinthy Frigyes ÁMK), Szabó Irma (NKÖM kapcsolattartó), Tarcsa Zoltán (OKKER Kft.).

2006-ban a BMK elkészítette és akkreditálásra beadta a szakma számára a minőségbiztosítás bevezetéséhez szükséges felkészüléshez a képzési programot.

2007. június 11.: az OKM (főosztályvezető: Nagyné Varga Melinda) a BMK-t régióként három, összesen 21 közművelődési minőségügyi szakember képzésével bízta meg 60 órás tanfolyam keretében, továbbá 2007. október elején a közművelődési szakértők (140 fő) számára három napos országos szakmai munkaértekezlet megszervezésével és lebonyolításával ebben a témakörben. Az OKM megbízta az Általános Művelődési Központok Országos Egyesületét a közművelődés minőségfejlesztési rendszere országos megismertetésével – regionális munkaértekezletek keretében –, továbbá a közművelődési fogalomtár megújításával.

2007. szeptember 3.: a Minőségfejlesztés a közművelődésben I. Önértékelés a közművelődési szervezeteknél című képzés akkreditációja [(Közm./A/4/2007. (IX. 3.), Közm./I. 4/2007. (IX. 3.)]. A

Minőségfejlesztés a közművelődésben II. Közművelődési intézmények helyszíni szemléje című képzés akkreditációja [(Közm./A/5/2007. (IX. 3), Közm./I/5/2007. (IX.3.)].

2007. október 16. – november 13.: megvalósult az első Minőségfejlesztés a közművelődésben I. Önértékelés a közművelődési szervezeteknél című képzés.

2007. november 20. – december 18.: megvalósult az első Minőségfejlesztés a közművelődésben II. Közművelődési intézmények helyszíni szemléje (auditja) című képzés.

2007. november 13.: belső államtitkári értekezlet tárgyalta és elfogadta „A közművelődés minőségfejlesztési programjának bevezetése” című anyagot, melyet a Közművelődési Főosztály (Szabó Irma) készített.

2007. november 22.: Miniszteri értekezlet tárgyalta és elfogadta „A közművelődés minőségfejlesztési programjának bevezetése” című anyagot.

2008.: A Közművelődési Főosztály munkatervében egyebek mellett szerepelt a közművelődés minőségfejlesztési programjának népszerűsítése; a Magyar Művelődési Intézetben a Minőségfejlesztési Programiroda kialakítása és a működési dokumentumok elkészíttetése.

2008. november 1.: a Közművelődési Főosztály levélben kereste meg a Jogi Főosztályt, és segítségüket kérte a Minősített Közművelődési Szervezet Cím és a Közművelődési Minőség Díj alapításáról szóló rendelet megalkotásához.

2009. december 15.: Előterjesztés – Az oktatási és kulturális miniszter/2009. (.....) OKM rendelete a Minősített Közművelődési Szervezet Cím és a Közművelődési Minőség Díj alapításáról (főosztályvezető: dr. Szurmainé Silkó Mária; készítette: Brüll Edit)

2010. március.11.: hatályba lépett az OKM rendelet.

Az oktatási és kulturális miniszter rendeletének keltezése 2010. március 11. Ettől a naptól *kapott lehetőséget szakmánk a hivatalos megmérettetésre*, pályázat formájában. Ezt megelőzően néhány intézmény felkérésre már készített önértékelést, segítve ezzel az elsőként tanfolyamot végzettek próba-auditálását is.

A szakmai vállalkozás/kihívás jelentőségét és nagyságát csak alátámasztja, hogy 2000-től 2010 márciusáig a kulturális minisztérium neve kétszer változott; a Közművelődési Főosztály három egymást követő főosztályvezetőjének három kulturális helyettes államtitkár támogatását kellett megnyernie. A folytonosságot az időközben a BMK igazgató-helyettesi funkcióját minisztériumi vezető-főtanácsosi munkakörre cserélt Brüll Edit és személyem jelentette.

Röviden összefoglalva, ily módon válhat és *így vált* egy, a társadalom elvárásaira érzékenyen reagáló intézmény, a BMK újító kezdeményezése az ország minden közművelődési szervezetében alkalmazható és a *közművelődés jövőjét befolyásoló fejlesztéssé*. Az események felsorakoztatásával alátámasztottam, és most be is fejezem Karácsony Sándor bevezetésben idézett bölcs megállapítását, mely szerint „*minden új csak a már meglévőre építhető*”. Ajánlom szíves figyelmébe a közművelődési terület munkásainak, szakmánk jelene formálóinak. Tudom, a cím- és díjpályázaton már részt vett közművelődési intézmények mindennapi munkavégzésük során már maguk is megtapasztalták a tényként idézett gondolat igazának mélységét és tevékenységünket alapjaiban meghatározó jelentőségét. Kívánom és javaslom, hogy az

elkövetkezendő időben minél több közművelődési intézmény és feladatellátó éljen az önértékelés és megméréstetés e nagyszerű lehetőségével.

Felhasznált irodalom:

- Budapesti Művelődési Központ (2004): A közművelődés minőségbiztosításának fejlesztési programja – szakmai beszámoló. Kézirat. Tulajdonos: OKM
- Javaslat a közművelődés minőségfejlesztési rendszerére (2007): Munkaanyag (teljes). ZIP file.<http://bmknet.hu/bmk-szolgaltatasok/bmk-szakmai-szolgaltatasok/kozmuvelodesi-minosegiranyitas-bevezetesenek-tamogatasa>. Letöltés ideje: 2007. január 15.
- Dr. Koncz Gábor – Dr. Németh János – Dr. Szabó Irma (szerk.) 2007: Közművelődési fogalomtár. Budapest, Oktatási és Kulturális Minisztérium Közművelődési Főosztálya
- Karácsony Sándor (1947): A magyar béke. Pécel, 2001. A Csökmei Kör kiadása. 49. p
- Minőségfejlesztés a közművelődésben. Emlékeztető a 2004. május 14-ei konzultációról. Kézirat. Tulajdonos Szabó Irma
- Szabó Irma (1999): Szabálytalan gondolatok a minőségbiztosításról. In: Középpontban a minőség az ÁMK-ban is. Tanulmánygyűjtemény. Általános Művelődési Központok Országos Egyesület, Baja. 36-39.p
- Szabó Irma (2000): Az általános művelődési központok minőségi mutatói. In: OKAIM-Minőségbiztosítási Munkacsoport: OKAIM – Módszertani Füzetek II. OKKER Kiadó, Budapest. 32-42. p
- Szabó Irma (2007): A közművelődés minőségfejlesztési programjának bevezetése.Tájékoztató a 2007. november 22-i miniszteri értekezletre. Munkaanyag. OKM
- Tematika:Minőségfejlesztés a közművelődésben. I. modul: Önértékelés a közművelődési szervezeteknél. <http://bmknet.hu/bmk-szolgaltatasok/bmk-szakmai-szolgaltatasok/kozmuvelodesi-minosegiranyitas-bevezetesenek-tamogatasa>. Letöltés ideje: 2008. február 6.
- Tematika:Minőségfejlesztés a közművelődésben. II. modul: Közművelődési szervezetek helyszíni szemléje (auditja). <http://bmknet.hu/bmk-szolgaltatasok/bmk-szakmai-szolgaltatasok/kozmuvelodesi-minosegiranyitas-bevezetesenek-tamogatasa>. letöltés ideje: 2008. február 6.
- 10/2010. (III. 11.) OKM rendelet a „Minősített Közművelődési Intézmény Cím” és a „Közművelődési Minőség Díj” adományozásáról.